

A SZABADSÁG SZOLGASÁG

A baloldal szemantikai forradalmáról

LUDWIG VON MISES

LUDWIG VON MISES

A szabadság szolgaság

Fordította: Táborszki Bálint

A politikai fogalmak jelentésében bekövetkező változás korunk egyik legfigyelemreméltóbb jelensége. Egy szemantikai forradalom az ellentétükké változtatja a szavak hagyományos jelentését. George Orwell kiválóan bemutatta ezt a jelenséget 1984 című regényében. Óceánia pártjának három szlogenje közül a második úgy szól: „a szabadság szolgaság”. A „progresszív” értelmiségiek szerint az Orwell által festett kép hisztérikus: azt kiáltják, hogy soha senki nem mondana efféle nonszensz dolgokat.

Sajnos a tények meghazudtolják a tagadásukat. Számos kortárs szerző művében arra bukkanhatunk, hogy felszabadító intézkedésként, a szabadság útján tett lépésként tüntetik fel az államhatalom mindennemű kiterjesztését és az egyén döntési szabadságának minden korlátozását. Ez az érvelés a végső logikai konklúzióig elvezetve ahhoz a következtetéshez vezet, hogy a szocializmus – amely teljesen eltörli az egyén lehetőségét élete és tettei önálló tervezésére – elhozza a tökéletes szabadságot. Ebből az okfejtésből született a szocialisták és a kommunisták azon ötlete, hogy maguknak tulajdonítsák a liberális jelzőt.

A Columbia Egyetem professzora, Robert L. Hale egy vaskos kötetet publikált a közelmúltban *Freedom through Law: Public Control of Private Governing Power* [Törvény általi szabadság: A magán kormányzó hatalom állami irányítása] címmel. A könyv a vállalkozás állami szabályozását követeli szenvedélyesen, valamint elemzi a törvényhozás és a bíróságok ezügyben meghozott döntéseit. Mint a

ELLENPROPAGANDA

A személyes és politikai szabadság tudástára

jogi anyagok gyűjteménye, egy ilyen kötet jó szolgálatot tehet. De a szerző ennél többre törekszik. Az a célja, hogy a jogfilozófia, illetve az amerikai alkotmányos jogrendszer szemszögéből igazolja az intervencionizmus politikáját.

Talán eltekinthetünk attól a tényről, hogy a szerző totális kudarcot vall. Hiszen ha – tegyük fel – sikerrel bizonyítaná az állítását, még akkor sem fogalmazott volna meg semmilyen tartható érvet az általa pártolt rendeletek mellett. Annak a kérdése, hogy az Egyesült Államok megtartsa-e a magánvállalkozás rendszerét, vagy bevezesse azt, amit manapság szépítő szavakkal „közvetlen irányításnak” neveznek, nem az általános filozófia vagy a jogtudomány hatáskörébe tartozik. Ez egy gazdaságpolitikai kérdés. Ezt a szóban forgó rendeletek várt vagy már érezhető hatásainak fényében kell eldönteni. Egyedül a közgazdaságtani elgondolások tisztázhatják az efféle ügyeket.

Az intervencionizmus elleni érv nem az alkotmány interpretációján nyugszik. (Mellesleg napjaink legtöbb intervencionista intézkedése kétségtelenül alkotmányellenes.) A közgazdászok nem azt a kérdést vetik fel, hogy törvényes vagy törvénytelen-e, jó-e vagy rossz, kívánatos-e vagy sem az intervencionizmus. A közgazdászok azt demonstrálják, hogy a piaci jelenségekbe történő különböző állami beavatkozások nem eredményezik azt, amire a beavatkozásokat alkalmazó kormány törekszik. Épp ellenkezőleg, ezek a beavatkozások olyan helyzetet teremtenek, amely – magának a kormánynak és az intervencionizmus támogatóinak a nézőpontjából – kevésbé kívánatos, mint az előző állapot, amelyet meg kívántak változtatni. Ha ezzel az elkerülhetetlen kimenetellel szembesülve a kormány nem hajlandó eltörölni a rendeleteit, és nem tér vissza a gazdasági szabadsághoz, hanem tovább folytatja az intervencionista politikát, egyre több és több rendeletet kell halmoznia a kezdeti rendeletekre, egészen addig a pontig, amíg irányítása alá nem vonta a polgárok életének, termelési tevékenységének és fogyasztási módjának minden aspektusát. Ekkor

eltűnik minden szabadság – mind a gazdasági, mind a politikai szabadság – és beköszönt a hitleri Zwangswirtschaft-stílusú totalitarizmus. Az intervencionizmus nem egy hosszútávon fenntartható gazdasági rendszer. Nem lehet állandósítani. Vagy el kell törölni, vagy lépésről lépésre a teljes állami tervgazdálkodáshoz, teljes szocializmushoz fog vezetni; ahhoz a rendszerhez, ahol senki sem szabad.

AZ ÁLLAM, MINT A KÉNYSZERÍTÉS APPARÁTUSA

Egy állam vagy egy kormány a kényszerítés és az erőszak apparátusa. Az általa irányított területen belül minden szervezetnek megtiltja, hogy erőszakhoz folyamodjon, kivéve azokat, amelyeknek egyértelmű és explicit engedélyt ad. Egy kormánynak hatalmában áll úgy érvényre juttatni a parancsait, hogy veréssel vagy annak fenyegetésével engedelmességre kényszeríti az embereket. Egyetlen intézményt sem hívnak kormánynak, amely nem rendelkezik ezzel a hatalommal. A következőképp szól az érvelés, amely Hale professzort ahhoz vezet, hogy egyenlőségjelet tegyen az állami kényszer és a magánpolgárok közötti üzletelés közé, majd „magán kormányzó hatalomnak” nevezze az utóbbit:

Minden személy rendelkezik egy bizonyos fokú tárgyalóerővel, amelyen a megélhetése múlik. A tárgyalóerő folytán hatalmában áll nyomást gyakorolni azokra, akikkel ügyleteket folytat – lehetősége nyílik arra, hogy egy bizonyos fokú kényszert alkalmazzon mások szabadsága ellen, míg ezzel egyidőben a saját szabadsága is alárendelődik mások egy bizonyos fokú irányításának.

A kormány azt mondja a polgárnak, „fizesd meg az adóidat, vagy be fognak börtönözni a fegyveres rendőreim.” A pék azt mondja az

esetleges vásárolnak, „ha azt szeretnéd, hogy szolgáljalak és kenyeret süssek neked, akkor meg kell jutalmaznod azzal, hogy valamit teszel a számomra.” Hale professzor szerint semmi különbség nincs a kettő között. Mindkettő kényszer, mindkettő az ember ember fölötti kormányzata, mindkettő mások szabadságának megsértése. A pék kényszeríti a fogorvost azzal, hogy kenyeret árusít neki, a fogorvos pedig kényszeríti a péket azzal, hogy betömi a lyukas fogait. Akárhova is tekintsen az ember e minden elképzelhető világ közül a legrosszabban, a szabadság korlátozására fog lelni. De szerencsére a segítségünkre siet az atyáskodó állam, és megmenti a szabadságot. Pontosan úgy menti meg a szabadságot, hogy korlátozza azt. Hiszen, mondja Hale professzor:

tévedés azt feltételezni, hogy az üzletelés gazdasági eredményeinek korrigálására és szabályozására tett minden állami lépés az egyéni szabadság nettó csökkenését eredményezi. Talán igen, talán nem. Ha a korlátozott egyének szabadsága kevésbé lényeges, mint az a szabadság, amit ezek az emberek korlátoznának, akkor az állami beavatkozás összességében gyarapítja az egyéni szabadságot ... időnként szükségessé válik, hogy a politikai állam csorbítsa a nagyhatalmú csoportok erejét.

MAGÁN KORMÁNYZÓ HATALOM

Néhány évvel ezelőtt X asszony a saját konyhájában főzte a levest a családi ebédhez. Később elkezdett konzervlevest vásárolni, amit az ország egyik konzervgyára állít elő. Egy józan megfigyelő azt fogja mondani, hogy az asszony valamilyen oknál fogva jobbnak találja így ellátni levessel a családját, mind az előző módszerrel. De nem ám Hale professzor. Hale professzor kényszert lát a képben. A konzervgyár kormányzó hatalmat gyakorol azzal, hogy levest gyárt és ad el X

ELLENPROPAGANDA

A személyes és politikai szabadság tudástára

asszonynak. Mivel a konzervgyár egy magáncég, nem pedig egy állami tulajdonú és állami irányítású cég, mint Oroszországban, van valami kifejezetten erkölcsstelen és megvetendő ebben a helyzetben. Mivel ez magán kormányzó hatalom. És mivel mindenki egyetért abban, hogy minden kormányzó hatalom jogszerűen a kormányt illeti, Hale professzor számára magától értetődő, hogy a kormánynak korlátoznia kell a konzervgyár hatalmát arra, hogy a levesgyártással „dominálja” X asszonyt.

Az, ahogyan Hale professzor leírja a piacgazdaság működését, finoman szólva megdöbbentő. Kijelenti:

a fogyasztó megtagadhatja a pénzét az eladótól, és a megtagadással való fenyegetéssel arra kényszerítheti az eladót, hogy javakkal halmozza el őt.

Na most, emberek milliói „fenyegetik” hasonlóképp a Fifth Avenue ékszerészeit; azzal fenyegetik őket, hogy „megtagadják tőlük a pénzüket.” Mégis azok, akiket „megfenyegetnek,” nem halmozzák el őket karkötőkkel és nyakláncokkal. Viszont ha felbukkan egy rabló és a maga módján, egy fegyver lóbálásával fenyegeti meg az ékszerészt, igen más lesz a kimenetel. Tehát úgy tűnik, hogy amit Hale professzor fenyegetésnek és kényszernek nevez, az két teljesen különböző dolgot fed le, amelyek teljesen más vonásokkal és következményekkel bírnak. Az, hogy képtelen különbséget tenni a kettő között, megvetendő volna, ha nem egy szakkönyvet olvasnánk. Egy állítólag jogtudományi könyvben ez egyszerűen katasztrofális.

Szükségtelen volna sok figyelmet szentelni Hale professzor könyvére, ha egyedül nála találkozhatnánk ezzel az érvelési móddal. De az az igazság, hogy napjainkban ezek a nézetek divatosak. Példának okáért a Yale Review 1952. év tavaszi számában Sutherland professzor, a Harvard Law School oktatója hasonló szellemben a „magán kormányzat” korlátozását javasolta. Egy új szlogennel találjuk szembe

magunkat, amelyet arra terveztek, hogy helyettesítse a New Deal és a Fair Deal elhasznált jelzőit. Reméljük, hogy ezek a szólamok senkit sem fognak rászédni.

Kedves olvasónk,

Bármennyire is fontosnak találjuk a szabadság üzenetét és annak elterjesztését Magyarországon, sajnos képtelenek vagyunk tartósan önerőből, a segítséged nélkül csinálni.

Kérjük, támogasd az oldalunkat egy egyszeri összeggel, vagy iratkozz fel egy havonta automatikusan ismétlődő támogatásra [ide kattintva](#).